

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

ÚSTAVNÉ DNI

**Vzťah vnútroštátneho práva a práva Európskej únie
XIV. Ústavné dni**

Košice, 2. – 3. október 2025

Ladislav Orosz – Ignác Brosch (eds.)

OROSZ, L. – BROSCHE, I. (eds.): *Vzťah vnútroštátneho práva a práva Európskej únie - XIV. Ústavné dni*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2026, s. 382.

ÚSTAVNÉ DNI

Zborník príspevkov

Táto publikácia vznikla v rámci riešenia vedeckého projektu:

VEGA č 1/0474/24 Audit slovenskej volebnej a referendumovej legislatívy

Vzťah vnútroštátneho práva a práva Európskej únie, XIV. Ústavné dni

Zostavovatelia:

prof. JUDr. Ladislav Orosz, CSc., Mgr. Ignác Brosch

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta

Medzinárodný vedecký výbor:

JUDr. Ivan Fiačan, PhD.

prof. JUDr. Gabriela Dobrovičová, CSc.

prof. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.

prof. JUDr. Ladislav Orosz, CSc.

prof. JUDr. Alexander Bröstl, CSc.

doc. JUDr. Alena Krunková, PhD.

Recenzenti:

prof. JUDr. Marián Giba, PhD.

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, vedúci Katedry ústavného práva

prof. dr. hab. Sabina Grabowska

Uniwersytet Rzeszowski, Wydział Prawa i Administracji

doc. JUDr. Peter Kresák, CSc.

Štátna komisia pre voľby a kontrolu financovania politických strán

Publikácia je vydaná Univerzitou Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach na základe licencie Creative Commons (CC) **CC BY-NC-SA Creative Commons Attribution - NonCommercial- ShareAlike 4.0** Licencia umožňuje dielo voľne zdieľať a upravovať len s uvedením autora, bez komerčného použitia a za podmienky, že všetky odvodené diela budú šírené pod rovnakou licenciou.

Za odbornú a jazykovú stránku publikácie zodpovedajú autori.

Dielo bolo vytvorené na Univerzite Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnickej fakulte.

Dostupné od: 04. 09. 2026

Umiestnenie: www.unibook.upjs.sk

DOI: <https://doi.org/10.33542/XIV-0544-3>

ISSN 2454-003X

ISBN 978-80-574-0543-6 (tlačená verzia)

ISBN 978-80-574-0544-3 (e-publikácia)

OBSAH

Úvodné poznámky k vedeckému zborníku z XIV. ústavných dní

prof. JUDr. Ladislav Orosz, CSc. 5

Prednosť práva Európskej únie v čase pochybností – pohľad na záväzok Slovenskej republiky

prof. JUDr. Martina Jánošíková, Ph.D. 9

Existuje jediná správna koncepcia prednosti práva Európskej únie v Ústave Slovenskej republiky?

prof. JUDr. PhDr. Miroslav Slašťan, PhD. 24

Ústava, národná identita a Európska únia

doc. JUDr. Kamil Baraník, PhD., LL.M. 41

Spor o identitu v novele ústavy: hrozba alebo legitímna vec?

prof. JUDr. Tomáš Ľalík, PhD. 60

Základy a metamorfózy slovenskej ústavnej identity

prof. JUDr. Lívia Trellová, PhD. 88

Ústava ako priestor identity?

doc. JUDr. Alena Krunková, PhD. 101

Kto má rád právo, ten nemôže nemať rád právo európske. (K vzťahu princípu prednosti a konkrétnej kontroly ústavnosti)

JUDr. Ján Štiavnický, PhD. 115

Nedávna a aktuálna rozhodovacia činnosť Súdneho dvora

JUDr. Miroslav Gavalec 125

Budzogáňom za právny štát alebo nadnárodná variabilná geometria pri posudzovaní využitia trestnej represie v politickom boji

prof. JUDr. Ján Svák, DrCs. 145

Dve Európy v jednej: Spoločné a odlišné štandardy ochrany základných práv v judikatúre Súdneho dvora Európskej únie a Európskeho súdu pre ľudské práva

doc. JUDr. Radoslav Procházka, PhD., J.S.D. 166

Právo Evropské unie v judikatuře Ústavního soudu České republiky

prof. JUDr. Pavel Šámal, Ph.D., dr. h. c. 177

Jak definovat vztah ústavních norem a práva Evropské unie, aneb možná limitace principu přednosti

prof. et doc. (mult.) JUDr. Karel Klíma, CSc., dr. hab. 194

Institut referenda v ústavě České republiky a Evropská unie	
prof. JUDr. Aleš Gerloch, CSc.	213
The Dynamics of EU Law and National Law: Between Primacy and Diversity	
Lilla Berkes, associate professor	219
The Relationship Between the National Law and the Law of the European Union in the Case Law of the Constitutional Court of the Slovak Republic	
JUDr. JCLic. Tomáš Majerčák, PhD.	235
On Limits, Counter-Limits, and the Temptation of the Un-Limit – Constitutional Identity and the Practice of Judicial Deliberation	
Dr. Marco Mazzocca, J.D., Ph.D.	257
Pluralizmus „Európskej republiky“ a zodpovednosť ústavných súdov	
Max Steuer, M.A., LL.M., PhD.	272
Dôsledky ostatnej novely ústavy na uplatňovanie práva Európskej únie na území Slovenskej republiky	
JUDr. Radoslav Benko, PhD., LL.M.	283
Ochrana listovního tajemství v právních řádech států Evropské unie	
doc. JUDr. Jan Tryzna, PhD.	295
Úloha ústavného súdu pri ochrane európskych pravidiel rozpočtovej zodpovednosti	
Mgr. Samuel Cibik, PhD.	310
Prawne aspekty uprawnień prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w obszarze spraw zagranicznych	
dr Grzegorz Chmielewski	325
Polemika o prejudiciálnom konaní	
JUDr. Darina Kmecová, PhD.	341
Vývoj participatívnej demokracie na európskej úrovni – od petície k referendu?	
Mgr. Ignác Brosch	361

PLURALIZMUS „EURÓPSKEJ REPUBLIKY“ A ZODPOVEDNOSŤ ÚSTAVNÝCH SÚDOV

Max Steuer, M.A., LL.M., PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Katedra politológie – O.P. Jindal Global University,
Jindal Global Law School – University of Münster, Faculty of Law

Abstract: *Pluralism of the “European Republic” and the Responsibility of Constitutional Courts.* Autocratizing tendencies, in 2025 visible in Central Europe, undermine constitutional pluralism as an approach to the functioning of law in the European Union which was popular especially in the years following its 2004 “Eastern enlargement”. Alternative approaches emphasizing the presumed conflict between the supremacy of EU law and “national sovereignty” tend to prevail. This contribution sketches how a shift in emphasis in constitutional pluralism from competences to subjects whose rights are protected in a democracy provides the basis for a new conception of constitutional pluralism that can respond to attempts by autocratizing actors to abuse pluralism for the sake of limiting the accountability of power and undermining fundamental rights guarantees via arbitrary decisions. The contribution presents four advantages of the proposed approach for responding to deficits of democracy: principled, rhetorical, educational, and strategic. Ultimately, this approach stresses the responsibility of constitutional courts, especially in de-democratizing regimes, for protecting fundamental rights.

Abstrakt: Autokratizujúce tendencie, v roku 2025 osobitne viditeľné v strednej Európe, podnecujú spochybnenie ústavného pluralizmu ako prístupu populárneho pre zachytenie fungovania práva v Európskej únii osobitne v rokoch nasledujúcich po „východnom rozšírení“ v roku 2004. Do popredia sa dostávajú prístupy zvyrazňujúce predpokladaný konflikt medzi nadradenosťou práva EÚ a „národnou suverenitou“. Tento príspevok v krátkosti ukáže, ako zmena dôrazu pri ústavnom pluralizme z kompetencií na subjekty, ktorých práva sú v demokracii chránené, predstavuje základ pre nový spôsob uvažovania o ústavnom pluralizme, ktorý dokáže reagovať na snahy autokratizujúcich aktérov o zneužitie tohto konceptu za cieľom obmedziť zúčtovateľnosť moci a vyprázdniť garancie základných práv arbitrárnymi rozhodnutiami. Príspevok predstavuje štyri výhody navrhnutého prístupu pre reakciu na deficity demokracie: principiálna, rétorická, vzdelávacia a strategická výhoda. Navrhovaný

prístup zároveň zvyrazňuje zodpovednosť ústavných súdov, osobitne v de-demokratizujúcich sa režimoch, za ochranu základných práv.

Keywords: autocratization, constitutional courts, constitutional pluralism, democracy, European Union, responsibility, rights, Visegrad Four

Kľúčové slová: autokratizácia, ústavné súdy, ústavný pluralizmus, demokracia, Európska únia, zodpovednosť, práva, Vyšehradská štvorka

1 ÚVOD

Cieľom tohto príspevku je načrtnúť kontúry⁵⁹⁰ nového prístupu k uvažovaniu o práve v Európskej únii, ktorý vychádza z identifikácie problémov s existujúcimi prístupmi založenými buď na forme hierarchického usporiadania prameňov práva, alebo na klasických prístupoch ústavného pluralizmu, ktoré však čelia kritike z dôvodu obmedzenej kapacity reagovať na proces autokratizácie. Proces autokratizácie bol v EÚ v roku 2025 osobitne viditeľný práve v regióne Vyšehradskej štvorky a v rámci neho v Maďarsku nasledovanom Slovenskom.⁵⁹¹

Autokratizáciu príspevok chápe ako proces úpadku demokracie, ktorý má viacero štádií a stupňov na pomyselnnej osi medzi ideálnymi typmi demokracie a autokracie, ktoré naznačujú nedokonalosť aj rozvinutých demokracií, a zároveň poukazujú na rozmanitosť politických režimov s deficitmi demokracie. Ústavný pluralizmus vo všeobecnosti vychádza z presvedčenia, že existujú navzájom sa posilňujúce právne pramene ústavných hodnôt na úrovni tak únijných inštitúcií, ako aj inštitúcií a spoločností v členských štátoch. Predstava ústavného pluralizmu založená na takejto „heterarchii“ je v napätí s tradične vplyvnou kelsenovskou hierarchiou prameňov práva,⁵⁹² ktorá v kontexte EÚ môže nadobudnúť minimálne⁵⁹³ dve formy: nadradenosť prameňov práva vnímaných ako únijných a prameňov vychádzajúcich z členských štátov EÚ. Keďže tieto dve—v oboch prípadoch monistické—

⁵⁹⁰ Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-24-0238 (CONSTAD). Podrobnejšia analýza je predmetom rozsiahlejších prác, ktoré sú pripravované alebo posudzované pre publikácie. Vzhľadom na stručnosť príspevku sú odkazy na zdroje sporadickejšie; pretrvávajúci problém literatúry o ústavnom pluralizme je aj rodová nevyváženosť, ktorá sa odráža aj v zozname literatúry.

⁵⁹¹ NORD et al., “State of the World 2024”.

⁵⁹² ROMEO a PIN, “Kelsenian Originalism in Europe”.

⁵⁹³ Limity tohto formátu príspevku neumožňujú diskutovať rovinu medzinárodného práva a (v kontexte EÚ) osobitne Európskeho dohovoru o ľudských právach a Európskeho súdu pre ľudské práva. Dôležité z tohto hľadiska je pristúpenie EÚ k EDEP. Pozri napr. TZEVELEKOS, “The EU’s Accession to the ECHR”.

perspektívy sú v zásade navzájom nekompatibilné, stávajú sa zdrojom sporov o nadradenosť a podnetom pre rozsiahlu literatúru o „rebéliách“ ústavných súdov,⁵⁹⁴ ktoré namietali doktrínu bezpodmienečnej nadradenosti práva EÚ. Táto literatúra však v prevažnej miere rozhodovaciu prax diskutuje z perspektívy kompetenčných sporov o „posledné slovo“ pri interpretácii práva.⁵⁹⁵

Vychádzajúc z týchto definícií, príspevok najskôr stručne predstaví súčasný stav akademickej diskusie o ústavnom pluralizme v EÚ a alternatív voči nej ako aj dôvody, kvôli ktorým je normatívna podpora ústavného pluralizmu ako vhodného prístupu na vysvetlenie fungovania práva v EÚ na ústupe. Vychádzajúc z nedostatkov klasických ústavno-pluralistických prístupov i konkurenčných prístupov opierajúcich sa o hierarchiu prameňov práva predstaví základ pre nový prístup a jeho kľúčové normatívne výhody. Nakoniec vysvetľuje, čo nový prístup znamená pre fungovanie a zodpovednosť ústavných súdov, osobitne v kontexte autokratizujúcich sa politických režimov.

2 SÚMRAK ÚSTAVNÉHO PLURALIZMU V ÚNIJNOM AKADEMICKOM DISKURZE

Krátko po východnom rozšírení EÚ bolo v akademickom diskurze súvisiacom s ústavnosťou v rámci Európskej únie možné sledovať značný optimizmus, presvedčenie, že ideály ústavných hodnôt, ktoré úijné právo čoraz explicitnejšie artikulovalo po páde socializmu v roku 1989, sa budú postupne približovať k realite v členských štátoch. Čoraz prominentnejšie sa objavovali odkazy na ústavný pluralizmus, ktoré spochybňovali presvedčenie, podľa ktorého v právnom systéme musí existovať inštitúcia s posledným slovom.⁵⁹⁶ Vývoj po ekonomickej kríze a osobitne v situácii úpadku demokracie v niektorých členských štátoch po roku 2010 však prehĺbil pochybnosti o tak vysvetľujúcej, ako aj normatívnej atraktivite ústavného pluralizmu. Martin Loughlin, Daniel Kelemen aj ďalší formulovali závažné výhrady. Kritické hlasy tvrdili, napríklad, že ústavný pluralizmus je priveľmi komplikovaný prístup, ktorý nepomáha riešiť konkrétne právne spory a ktorý je zároveň otvorený zneužitiu až úniku z práva EÚ zo strany inštitúcií a aktérov snažiacich sa uzurpovať moc na úkor zachovania ústavných hodnôt.⁵⁹⁷ V situácii závažných pochybností o nezávislosti aj najvyšších súdnych inšancií v niektorých členských štátoch sa potom ústavný

⁵⁹⁴ NAGY, “The Rebellion of Constitutional Courts and the Normative Character of European Union Law”.

⁵⁹⁵ Napr. BAQUERO CRUZ, *What's Left of the Law of Integration?*, 19.

⁵⁹⁶ AVBELJ a KOMÁREK (ed.), *Constitutional Pluralism in the European Union and Beyond*.

⁵⁹⁷ LOUGHLIN, “Constitutional Pluralism”; Kelemen, “On the Unsustainability of Constitutional Pluralism”; KELEMEN, “The Dangers of Constitutional Pluralism”.

pluralizmus javí ako prenechanie poľa pôsobnosti snahám o podkopanie ústavných základov integrácie a spolupráce v EÚ.

Kritické hlasy nachádzajú oporu v tom, že ústavné súdy v rámci EÚ prevažne buď akceptovali nadradenosť práva EÚ⁵⁹⁸, alebo formulovali výhrady spôsobom, ktorý sa odvolával na ústavný pluralizmus, ale neraz iba zakrýval tvrdohlavosť v prospech zachovania „práva na posledné slovo“.⁵⁹⁹ Zároveň však iba zriedkavo rozlišujú medzi rozmanitými konceptualizáciami ústavného pluralizmu. Napríklad konceptualizácia založená na radikálnej neistote pri spoločenskom pôsobení práva prezentuje hodnotu ústavného pluralizmu v poukazaní na nekončiace reťazenie konfliktov, ktoré však nesmú prekročiť určitý základný rámec vzájomnej akceptácie, ak má byť reťaz konfliktov udržateľná pre vzájomné spolužitie.⁶⁰⁰ Tým sa líši od klasických prístupov založených vo väčšej miere na ochrane deľby moci a vzájomnom vyvažovaní. Otázka právomocí však zostáva prinajmenšom vo väčšine konceptualizácií v centre pozornosti, a preto tieto len ťažko uniknú výhradám smerom k rizikám zneužitia a komplikovanosti. Aj v novšej literatúre existuje iba obmedzená snaha o revitalizáciu ústavného pluralizmu. Bellamy a Kröger sa pokúsili ohraničiť rámec pôsobenia ústavného pluralizmu vyňatím otázok kľúčových ústavných hodnôt a zároveň obmedzením únijných inštitúcií v iných otázkach.⁶⁰¹ Aj tento prístup sa však opiera o ústrednú úlohu právomocí a Bellamy preň využíva variant republikánskej teórie založený na skôr zastaralej koncepcii štátnej suverenity.⁶⁰² Vzniká preto otázka, či je možné konceptualizovať ústavný pluralizmus spôsobom, ktorý zníži riziko pre zneužitie v prospech autokratizujúcich argumentov, a zároveň ponúkne atraktívnu alternatívu voči monistickým prístupom.

3 OBNOVENÝ ÚSTAVNÝ PLURALIZMUS SCHOPNÝ ČELIŤ AUTOKRATIZÁCI

Východiskom nového prístupu k ústavnému pluralizmu je ašpirujúci charakter ústavných hodnôt: uvedomenie si histórie potláčania práv zraniteľných a (zväčša) menšinových komunít, napríklad utečieniek/utečencov, ľudí v hmotnej núdzi, ľudí s menšinovým náboženským

⁵⁹⁸ Vid' prehľad v STEUER, "Constitutional Pluralism and the Slovak Constitutional Court: The Challenge of European Union Law".

⁵⁹⁹ KÜHN, "Ultra Vires Review and the Demise of Constitutional Pluralism". Komplikovaná je interpretácia nemeckého Spolkového ústavného súdu v známom rozhodnutí z roku 2020, ktoré nesie prvky pluralizmu, ale nedokázalo celkom prekonať rovinu kompetenčných sporov. Pre komentár k rozhodnutiu vid' napr. HILPOLD, "So Long Solange?"

⁶⁰⁰ SCARCELLO, *Radical Constitutional Pluralism in Europe*.

⁶⁰¹ BELLAMY a KRÖGER, "Countering Democratic Backsliding by EU Member States".

⁶⁰² BELLAMY, *A Republican Europe of States*.

vyznaním alebo sexuálnou orientáciou. Takéto formy útlaku sú viditeľné v histórii strednej Európy pod vplyvom autoritárskych režimov⁶⁰³ a následnej obmedzenej demokratizácii.⁶⁰⁴ Vo svetle histórie aj súčasnosti porušovania základných práv, kompetenčné spory, ktoré nezohľadňujú štandardy ochrany práv, strácajú na relevantnosti. Dôraz na rozhodovanie v konkrétnych prípadoch z perspektívy ochrany práv môže, naopak, prehĺbiť citlivosť inštitúcií voči ich porušovaniu a zároveň napomôcť medziinštitucionálnej spolupráci, ktorá zdieľa spoločný cieľ vo väčšej miere sa priblížiť k realizácii ústavných hodnôt. Prípady, v ktorých sa do konfliktu dostanú základné práva zraniteľných jednotlivcov a skupín navzájom sú zriedkavé,⁶⁰⁵ a konzistentná aplikácia tohto prístupu poskytuje odpoveď na ostatné spory s ľudskoprávnou dimenziou.

Obnovený ústavný pluralizmus má minimálne štyri výhody. Principiálna výhoda spočíva v kapacite tohto prístupu nevyžadovať si akceptáciu hierarchie a „posledného slova“ ktorejkoľvek inštitúcie alebo prameňa práva. Demokracia, ktorá je v harmónii s globálnymi ústavnými hodnotami vlády práva a rešpektu voči (ľudským)⁶⁰⁶ právam, je ťažko zlučiteľná s logikou bezpodmienečnej nadradenosti konkrétnej inštitúcie, ktorá v sebe zahŕňa aj temné historické odkazy autokratických praktík.⁶⁰⁷ Pluralizmus, naopak, je v súlade s étosom demokracie a ústavnosti, osobitne ak je aplikovaný konzistentne a v prípadoch, v ktorých jeho dôsledky nie sú výhodné pre nositeľov vládnej moci.

Rétorická výhoda spočíva v poukázaní na nedokonalosť akéhokoľvek prameňa alebo systému práva a potenciál, prostredníctvom dôrazu na práva miesto právomocí a „posledných slov“, napraviť nesprávne alebo nedostatočne premyslené rozhodnutia z minulosti. Takáto schopnosť nápravy je pritom cennou kvalitou demokracie samotnej.⁶⁰⁸ Vo vybranej literatúre sa pre tento prístup uplatňuje koncept „právnej skromnosti“,⁶⁰⁹ ktorý však nie je ekvivalentný

⁶⁰³ HAVELKOVÁ, *Gender Equality in Law*.

⁶⁰⁴ ZIELONKA a RUPNIK, “From Revolution to ‘Counter-Revolution’: Democracy in Central and Eastern Europe 30 Years On”.

⁶⁰⁵ Viď napr. známy prípad *Achbita*, v ktorom sa interpretačný konflikt vytratí, ak právo jednotlivca nosiť náboženský symbol pri vykonávaní predajnej činnosti nie je postavené do protikladu s vykonštruovaným „právom“ obchodnej spoločnosti zasahovať do tohto práva s odvolaním sa na slobodu podnikania. WEILER, “Je Suis Achbita!”

⁶⁰⁶ Odkazovaním na koncept ľudských práv príspevok nespochybňuje snahy rozšíriť tento koncept aj na ostatné živé bytosti a prípadne aj na planetárny ekosystém v čase klimatickej katastrofy. Bližšie k tejto diskusii v kontexte ústavného súdnictva pozri STEUER et al., “Courting Constitutional Crises”.

⁶⁰⁷ Nadradenosť demokracie a ústavných hodnôt tým nie je dotknutá a môže zdôvodniť rozhodnutia, ktoré bránia potlačeniu týchto hodnôt v prospech neobmedzenej moci. Viď LIMBACH, “The Concept of the Supremacy of the Constitution”.

⁶⁰⁸ RIJPKEMA, *Militant Democracy*, 133–41.

⁶⁰⁹ PALMER a HAMILTON, “Legal Humility and Perceptions of Power in International Criminal Justice”, 419–20, 425–26.

podriadeniu sa iným zložkám moci (relatívne často prítomnému v rozhodovaní niektorých ústavných súdov)⁶¹⁰, ale schopnosti reflektovať na predchádzajúce voľby a zároveň uznať, že nepredvídateľný vývoj v budúcnosti si môže vyžadovať prehodnotenie tých súčasných.⁶¹¹

Obnovený ústavný pluralizmus disponuje vzdelávacou výhodou, keď dokáže odhaliť zneužitie konceptu ústavného pluralizmu na obhajobu monistických prístupov. Súdny dvor EÚ možno kritizovať z dôvodu nedostatočnej otvorenosti voči možnosti, že v *konkrétnom prípade* môže *konkrétny* ústavný súd členského štátu poskytnúť vyššie garancie práv zraniteľným a historicky marginalizovaným jednotlivcom a komunitám, ktoré sú vo väčšej miere v súlade s úijnými ústavnými hodnotami a ktoré zároveň nepotláčajú práva iných obdobných skupín.⁶¹² Súdny dvor je však v tomto prístupe vcelku transparentný, na rozdiel od poľského Ústavného tribunálu a maďarského Ústavného súdu.⁶¹³ Tieto inštitúcie v ostatných rokoch (osobitne v období rokov 2016—2022) formulovali námietky voči právu EÚ v súbore rozhodnutí, pričom miestami argumentovali aj odkazmi na ústavný pluralizmus ako zdôvodnením týchto argumentov. Ich rozhodnutia sú však v skutočnosti obhajobou „národného monizmu“, nadradenosti rozhodnutí na úrovni členského štátu—a de facto rozhodnutí o znení a aplikácii práva zo strany iliberálnych exekutívnych aktérov⁶¹⁴—nad rozhodnutiami úijných inštitúcií vrátane Súdneho dvora EÚ bez ohľadu na kontext prípadu. Tieto rozhodnutia obmedzili práva utečenkýň a utečencov, žien a iných historicky marginalizovaných skupín v mene vágnych odkazov na „národnú identitu“.⁶¹⁵ Rétorická výhoda obnoveného ústavného pluralizmu umožňuje odhaliť takéto formy (prinajlepšom nesprávneho a prinajhoršom zámerne manipulatívneho) využitia konceptov za účelom legitimizácie rozhodnutí posilňujúcich neobmedzený výkon moci.

Strategická výhoda obnoveného ústavného pluralizmu reaguje na výhrady komplikovanosti logiky heterarchie miesto hierarchie: ak chýba jediná finálna autorita, je

⁶¹⁰ Vid' príklad Najvyššieho súdu USA: SCHEPPELE, "The New Judicial Deference".

⁶¹¹ Inak povedané, ide o alternatívu voči snahe „konzervovať“ existujúci stav aj so všetkými nedokonalosťami, ktoré prináša, iba v nádeji, že takýto krok pomôže vysporiadať sa s budúcimi výzvami. Vid' aj NICOLAÏDIS, "The Third Democratic Transformation", 864.

⁶¹² Z tohto hľadiska neobstojí forma prezentácie „argumentu tradíciami“, podľa ktorej obmedzenie práv zraniteľnej skupiny LGBTIQ+ osôb s odvolaním sa na „historické práva väčšiny“, „verejnú mienku“ alebo obdobné idey. Tieto totiž môžu prevážiť iba v systéme, ktorý je pripravený rezignovať na ústavné hodnoty v mene ochrany mocných.

⁶¹³ V prípade Ústavného tribunálu sa objavujú pochybnosti, či ho naďalej možno klasifikovať ako súdnu inštitúciu, z dôvodu protiústavného procesu obsadenia niektorých sudcovských mandátov. Bez ohľadu na stanovisko k tejto dileme, argumenty prezentované touto inštitúciou naďalej získavajú pozornosť a minimálne istú mieru autority, preto je namieste sa nimi zaoberať. GRANAT, "Constitutionality of Law without a Constitutional Court in the Polish Setting"; KONCEWICZ, "The Capture of the Polish Constitutional Tribunal and Beyond".

⁶¹⁴ HALMAI, "Illiberalism in East-Central Europe".

⁶¹⁵ Vid' analýzy v zborníku KOVÁCS (ed.), *The Jurisprudence of Particularism*.

zložitejšie nájsť odpoveď na konkrétny právny problém. Logika nadradenosti práva EÚ, koniec koncov, aspoň čiastočne vychádza práve zo snahy o jednoduchosť a zrozumiteľnosť—nasledujúc tak ideu Occamovej britvy. Je však otázne, čo je strategické na obhajobe princípu bezpodmienečnej nadradenosti úijného práva alebo práva členských štátov, keď v oboch pravidelne dochádza k porušeniam základných práv.⁶¹⁶ Hoci Súdny dvor EÚ si momentálne zachováva status nezávislej inštitúcie, na rozdiel od niektorých súdov členských štátov, neexistuje garancia, že úijné inštitúcie nemôžu byť v určitom bode taktiež ovládnuté autokratizujúcimi aktérmi. Zároveň platí, že na aj na úijnej úrovni pretrvávajú výrazné deficity demokracie, z dôvodu obmedzených mechanizmov zúčtovateľnosti.⁶¹⁷ Prístup, ktorý uprednostní princíp ochrany práv v každom jednotlivom prípade bez toho, aby sa zasadzoval o posledné slovo toho-ktorého prameňa práva, dokáže pomenovať a kritizovať deviácie od štandardov ochrany ústavných hodnôt, ku ktorým za zhodne hlásia pramene práva EÚ aj demokratické ústavy členských štátov.⁶¹⁸

4 ZÁVER: ZODPOVEDNOSŤ ÚSTAVNÝCH SÚDOV

Čo z obnoveného ústavného pluralizmu vyplýva pre ústavné súdy v EÚ (vrátane Súdneho dvora EÚ) v kontexte autokratizačných tendencií? Ponúkajú sa minimálne tri dôsledky. Po prvé, tento prístup nemusí byť populárny nielen v radoch časti akademickej obce, ale aj autokratizujúcich rozhodovateľov v exekutive a legislatíve, ktorým viac vyhovuje buď servilnosť ústavných súdov voči snahám o koncentráciu moci, alebo naopak možnosť kritizovať ich ako „sluhov Bruselu“ kvôli bezpodmienečnému príklonu k nadradenosti práva EÚ. Obnovený ústavný pluralizmus je bližší poslaniu ústavných súdov ako (ľudsko)právnych inštitúcií, ktoré sa dokážu zastáť práv zraniteľných.

Po druhé, obnovený ústavný pluralizmus poskytuje flexibilitu a otvorenosť prikloniť sa k tým formálnym prameňom práva, ktoré túto misiu najlepšie zosobňujú v konkrétnom prípade,

⁶¹⁶ Vid' napr. GANTY et al., "EU Lawlessness Law at the EU-Belarusian Border"; KOVÁCS a NAGY, "In the Hands of a Populist Authoritarian: The Agony of the Hungarian Asylum System and the Possible Ways of Recovery".

⁶¹⁷ WEILER, "The Crumbling of European Democracy".

⁶¹⁸ Istá polemika vzniká v súvislosti s maďarskou ústavou z roku 2011, ktorá bola už prijatá iliberálnou väčšinou v procese s minimálnym zapojením verejnosti. Avšak aj táto ústava si zachováva základné ústavné princípy, vid' napr. BRAGYOVA, "No New(s), Good News? The Fundamental Law and the European Law". Stanovisko bývalého ústavného sudcu Bragyovu sa nemusí zmeniť ani vo svetle niektorých novších noviel z ostatných rokov, napríklad noviel prijatých počas pandémie COVID-19 v roku 2020 rozširujúcich kompetencie exekutívnej moci, alebo 15. novely z roku 2025). Tieto novely totiž môžu byť minimálne čiastočne protiústavné pri zachovaní rešpektu voči základným ústavným princípom. K „pandemickým“ novelám vid' MÉSZÁROS, "How Misuse of Emergency Powers Dismantled the Rule of Law in Hungary". K 15. novele napr. UITZ, "The 15th Amendment of the Hungarian Fundamental Law".

bez toho, aby súd, pri kvalitnom odôvodnení, čelil (kredibilným) námietkam nekonzistentnosti, ak sa v inom prípade oprie o iný prameň práva. Po tretie, tento prístup poukazuje na nezanedbateľnú zodpovednosť ústavných súdov—ich sudkýň, sudcov aj iných interných aktérov—za podobu spolužitia v „európskej republike“ s prejavenu aspiráciou o prekonanie minulých tyraníí a o zlepšenie kvality života ľudstva a planéty, a to aj v prípade, ak ústavné súdy čelia ohrozeniam vlastnej nezávislosti. Kvalitné súdne rozhodovanie môže napomôcť odhaleniu praktík zneužitia ústavných konceptov autokratizujúcimi aktérmi a osvetliť prípady, v ktorých dochádza ku snahám centralizovať moc, a to bez potreby rezignácie na kritiku deficitov demokracie aj na úrovni inštitúcií EÚ. Napokon, reflexia miesta snahy koncentrovať právomoci na úkor vzájomnej zúčtovateľnosti je súčasťou DNA demokracie.⁶¹⁹

Použitá literatúra:

- AVBELJ, Matej, a Jan KOMÁREK, ed. *Constitutional Pluralism in the European Union and Beyond*. Hart Publishing, 2012.
- BAQUERO CRUZ, Julio. *What's Left of the Law of Integration? Decay and Resistance in European Union Law*. Oxford University Press, 2018.
- BELLAMY, Richard. *A Republican Europe of States: Cosmopolitanism, Intergovernmentalism and Democracy in the EU*. Cambridge University Press, 2019.
- BELLAMY, Richard, a Sandra KRÖGER. “Countering Democratic Backsliding by EU Member States: Constitutional Pluralism and ‘Value’ Differentiated Integration”. *Swiss Political Science Review* 27, č. 3 (2021): 619–36. <https://doi.org/10.1111/spsr.12448>.
- BRAGYOVA, András. “No New(s), Good News? The Fundamental Law and the European Law”. V *Constitution for a Disunited Nation: On Hungary's 2011 Fundamental Law*, zostavil Gábor Attila TÓTH. Central European University Press, 2013.
- GAGNON, Jean-Paul, Benjamin ABRAMS, Hans ASENBAUM, et al. *The Sciences of the Democracies*. UCL Press, 2025.
- GANTY, Sarah, Aleksandra ANCITE-JEPIFÁNOVA, a Dimitry KOCHENOV. “EU Lawlessness Law at the EU-Belarusian Border: Torture and Dehumanisation Excused by ‘Instrumentalisation’”. *Hague Journal on the Rule of Law* 16, č. 3 (2024): 739–74. <https://doi.org/10.1007/s40803-024-00237-0>.

⁶¹⁹ GAGNON et al., *The Sciences of the Democracies*.

- GRANAT, Mirosław. “Constitutionality of Law without a Constitutional Court in the Polish Setting”. V *Constitutionality of Law without a Constitutional Court*, zostavil Mirosław GRANAT. Routledge, 2023.
- HALMAI, Gábor. “Illiberalism in East-Central Europe”. V *Routledge Handbook of Illiberalism*, zostavili András SAJÓ, Renáta UITZ, a Stephen HOLMES. Routledge, 2021. <https://doi.org/10.4324/9780367260569-58>.
- HAVELKOVÁ, Barbara. *Gender Equality in Law: Uncovering the Legacies of Czech State Socialism*. Hart Publishing, 2017.
- HILPOLD, Peter. “So Long Solange? The PSPP Judgment of the German Constitutional Court and the Conflict between the German and the European ‘Popular Spirit’”. *Cambridge Yearbook of European Legal Studies* 23 (2021): 159–92. <https://doi.org/10.1017/cel.2021.3>.
- KELEMEN, R. Daniel. “On the Unsustainability of Constitutional Pluralism: European Supremacy and the Survival of the Eurozone”. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 23, č. 1 (2016): 136–50. <https://doi.org/10.1177/1023263X1602300108>.
- KELEMEN, R. Daniel. “The Dangers of Constitutional Pluralism”. V *Research Handbook on Legal Pluralism and EU Law*, zostavili Gareth DAVIES a Matej AVBELJ. Edward Elgar Publishing, 2018.
- KONCEWICZ, Tomasz Tadeusz. “The Capture of the Polish Constitutional Tribunal and Beyond: Of Institution(s), Fidelities and the Rule of Law in Flux”. *Review of Central and East European Law* 43, č. 2 (2018): 116–73. <https://doi.org/10.1163/15730352-04302002>.
- KOVÁCS, Kriszta, ed. *The Jurisprudence of Particularism: National Identity Claims in Central Europe*. Hart Publishing, 2023.
- KOVÁCS, Kriszta, a Boldizsár NAGY. “In the Hands of a Populist Authoritarian: The Agony of the Hungarian Asylum System and the Possible Ways of Recovery”. V *Migrants’ Rights, Populism and Legal Resilience in Europe*, zostavili Vladislava STOYANOVA a Stijn SMET. Cambridge University Press, 2022. <https://doi.org/10.1017/9781009040396>.
- KÜHN, Zdeněk. “Ultra Vires Review and the Demise of Constitutional Pluralism: The Czecho-Slovak Pension Saga, and the Dangers of State Courts’ Defiance of EU Law”. *Maastricht Journal of European and Comparative Law* 23, č. 1 (2016): 185–94. <https://doi.org/10.1177/1023263X1602300111>.
- LIMBACH, Jutta. “The Concept of the Supremacy of the Constitution”. *The Modern Law Review* 64, č. 1 (2001): 1–10. <https://doi.org/10.1111/1468-2230.00306>.
- LOUGHLIN, Martin. “Constitutional Pluralism: An Oxymoron?” *Global Constitutionalism* 3, č. 1 (2014): 9–30. <https://doi.org/10.1017/S2045381713000166>.

- MÉSZÁROS, Gábor. “How Misuse of Emergency Powers Dismantled the Rule of Law in Hungary”. *Israel Law Review* 57, č. 2 (2024): 288–307. <https://doi.org/10.1017/S0021223724000025>.
- NAGY, Csongor István. “The Rebellion of Constitutional Courts and the Normative Character of European Union Law”. *International & Comparative Law Quarterly* 73, č. 1 (2024): 65–101. <https://doi.org/10.1017/S0020589323000519>.
- NICOLAÏDIS, Kalypso. “The Third Democratic Transformation: From European to Planetary Politics”. *JCMS: Journal of Common Market Studies* 62, č. 3 (2024): 845–67. <https://doi.org/10.1111/jcms.13589>.
- NORD, Marina, Fabio ANGIOLILLO, Ana GOOD GOD, a Staffan I. LINDBERG. “State of the World 2024: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?” *Democratization* 32, č. 4 (2025): 839–64. <https://doi.org/10.1080/13510347.2025.2487825>.
- PALMER, Nicola, a Tomas HAMILTON. “Legal Humility and Perceptions of Power in International Criminal Justice”. *International Criminal Law Review* 23, č. 3 (2022): 416–42. <https://doi.org/10.1163/15718123-bja10142>.
- RIJPKEMA, Bastiaan. *Militant Democracy: The Limits of Democratic Tolerance*. Routledge, 2018.
- ROMEO, Graziella, a Andrea PIN. “Kelsenian Originalism in Europe”. *Vanderbilt Journal of Transnational Law* 58, č. 3 (2025): 661–708.
- SCARCELLO, Orlando. *Radical Constitutional Pluralism in Europe*. Routledge, 2022.
- SCHEPPELE, Kim Lane. “The New Judicial Deference”. *Boston University Law Review* 92, č. 1 (2012): 89–170.
- STEUER, Max. “Constitutional Pluralism and the Slovak Constitutional Court: The Challenge of European Union Law”. *The Lawyer Quarterly* 8, č. 2 (2018): 108–28.
- STEUER, Max, Sascha KNEIP, a Cornell W. CLAYTON. “Courting Constitutional Crises: Crisis Mitigation by Constitutional Courts as Democratic Institutions”. *European Journal of Futures Research* 13, č. 1 (2025): 1–13. <https://doi.org/10.1186/s40309-025-00251-x>.
- TZEVELEKOS, Vassilis P. “The EU’s Accession to the ECHR: The Future of the Revised Draft Accession Agreement and a Call to End the Bosphorus Doctrine”. *European Convention on Human Rights Law Review* 6, č. 1 (2025): 1–14. <https://doi.org/10.1163/26663236-bja10120>.
- UITZ, Renáta. “The 15th Amendment of the Hungarian Fundamental Law: Advancing Illiberal Christian Democracy”. *ConstitutionNet*, 2. máj 2025.

<http://constitutionnet.org/news/voices/15th-amendment-hungarian-fundamental-law-advancing-illiberal-christian-democracy>.

- WEILER, J. H. H. “Je Suis Achbita!” *International Journal of Constitutional Law* 15, č. 4 (2017): 879–906. <https://doi.org/10.1093/icon/moy001>.
- WEILER, J. H. H. “The Crumbling of European Democracy”. V *Constitutional Democracy in Crisis?*, zostavili Mark A. GRABER, Sanford LEVINSON, a Mark TUSHNET. Oxford University Press, 2018.
- ZIELONKA, Jan, a Jacques RUPNIK. “From Revolution to ‘Counter-Revolution’: Democracy in Central and Eastern Europe 30 Years On”. *Europe-Asia Studies* 72, č. 6 (2020): 1073–1099. <https://doi.org/10.1080/09668136.2020.1784394>.

Kontaktné údaje:

Max Steuer, M.A., LL.M., PhD.

max.steuer@uniba.sk

Univerzita Komenského v Bratislave, Filozofická fakulta, Katedra politológie – O.P. Jindal Global University, Jindal Global Law School – University of Münster, Faculty of Law

Gondova ulica 2 – Sonipat Narela Road – Universitätsstraße 14-16

811 02 Bratislava 1 – 131 001 Sonipat (Haryana) – 48 143 Münster

Slovenská republika – India – Nemecká spolková republika

ÚSTAVNÉ DNI

Vzťah vnútroštátneho práva a práva Európskej únie, XIV. Ústavné dni

Zborník príspevkov

Zostavovatelia: prof. JUDr. Ladislav Orosz, CSc.
Mgr. Ignác Brosch

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
vo Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2026

Náklad: 150 ks

Počet strán: 380

Rozsah: 27,88 AH

Vydanie: prvé

Tlač:

DOI: <https://doi.org/10.33542/XIV-0544-3>

ISSN 2454-003X

ISBN 978-80-574-0543-6 (tlačená verzia)

ISBN 978-80-574-0544-3 (e-publikácia)